

Allah'ın vasıtalı, vasitasız, yarı vasıtalı yaratması diye bir şey var mıdır? Risalelerde bu manada bir açıklama var mıdır?

"Evet, Kadîr-i Zülcelâlin iki tarzda icadı var: Biri ihtirâ' ve ibdâ' ile. Yani hiçten, yoktan vücut veriyor ve ona lâzım herşeyi de hiçten icad edip eline veriyor."

"Diğeri inşa ile, san'at ile. Yani, kemâl-i hikmetini ve çok esmâsının cilvelerini göstermek gibi çok dakik hikmetler için, kâinatın anâsırından bir kısım mevcudatı inşa ediyor; her emrine tâbi olan zerratları ve maddeleri, rezzâkiyet kanunuyla onlara gönderir ve onlarda çalıştırır."

"Evet, Kadîr-i Mutlakın iki tarzda, hem ibdâ', hem inşa suretinde icadı var. Varı yok etmek ve yoğu var etmek en kolay, en suhuletli, belki daimî, umumî bir kanundur. Bir baharda, üç yüz bin envâ-ı zîhayat mahlûkatın şekillerini, sıfatlarını, belki zerratlarından başka bütün keyfiyat ve ahvallerini hiçten icad eden bir kudrete karşı 'Yoğu var edemez.' diyen adam, yok olmalı!"(1)

Sebeplerin vaziyeti ve netice için araya girmesi, Allah'ın isim ve sıfatlarını izhar ve ilan etmek içindir. Yani kainatta sebeplerin bir tertip ile neticeye vesile ve vasita olmasının en önemli sebebi, isimlere ayna ve sahne olmak içindir. Bu yüzden sebepler olmadan netice olmuyor.

Bu hakikati akla yaklaştırmak için şöyle bir temsil verebiliriz: Mesela, bir bina ustası kendi ustalık sanatını insanlara göstermek için bir bina inşa etmeye başlıyor. Bu binayı iki farklı tarzda inşa etme yeteneğine sahip.

Birinci tarz harika bir şekilde binayı defî ve ani olarak sebepsiz ve müddetsiz yapması. Bu tarz inşa şeklinde her şey ani olduğu için, seyirciler ustanın ustalığı ve mahareti hakkında bir şey anlayamaz. Tertip ve sıra gözetilmediği için, ince sanat ve kabiliyetler tam idrak edilemiyor, her şey anlık cereyan ediyor.

İkinci tarz, inşa ile yapmaktır. Yani binayı bir tertip ve sebep ile yapmak tarzıdır. Usta binayı yaparken, binanın her aşamasını belli bir müddet ve zaman ile seyircilerin nazarına izhar ederek yapıyor. Başka bir tabirle sindire sindire ve göstere göstere binanın üzerinde bütün maharet ve ustalığını seyircilere sergiliyor.

Burada elbette bir süreç ve merhaleler zinciri olmak gerekiyor. Tertip ve müddet içinde seyirciler ancak bir şey anlayabilirler.

Aynen bu misaldeki gibi, Allah'ın da iki farklı yaratma tarzı vardır. Birisi **ibda** diğeri **inşadır**.

İbda tarzı yaratması defî ve ani bir şekilde her şeyin sebepsiz ve müddetsiz yoktan var edilmesidir. Bu tarz yaratma daha çok eşyanın ilk olarak yoktan var edilmesidir. Ya da eşyaya kaynaklık eden temel maddelerin yoktan ihdasıdır. Bu tarz yaratmada insanların nazarı talim açısından pek bir şey anlayamaz.

İnşa tarzı yaratmada ise eşya zaman ve müddet içinde sebeplerin eli ile yaratılıyor. Bu tarz yaratmada talim ve terbiye esastır. Allah bu inşa tarzı yaratmasında kendi maharet ve hünerlerini, unvan ve isimlerini insanlara göstermek ve izhar etmek istiyor. Bu yüzden ani ve defî değil de tedrici olarak ve göstere göstere, iş ve icraat yapıyor.

Vasıtalı yaratılışı inşa, vasıtasız yaratılışı da ibda şeklinde anlayabiliriz.

(1) bk. [Lem'alar, Yirmi Üçüncü Lem'a](#).